

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 1132
van **MIEKE SCHAUVLIEGE**
datum: 5 mei 2021

aan **LYDIA PEETERS**
VLAAMS MINISTER VAN MOBILITEIT EN OPENBARE WERKEN

Oosterweelwerken - Pfas-vervuiling en grondverzet

Poly- en perfluoralkylstoffen (pfas) zijn door de mens gemaakte producten die van nature niet in het milieu voorkomen. Ze worden gebruikt in allerlei producten omdat ze water, vet en vuil afstoten. Door het gebruik van deze producten, door fabrieksemissies, incidenten en zelfs bij het blussen van branden, zijn pfas in het milieu terechtgekomen. Pfas breken niet af, kunnen zich makkelijk verspreiden in het milieu en kunnen ophopen in dieren, planten en het menselijk lichaam. Deze chemicaliën worden ook wel eens de 'forever chemicaliën' genoemd.

PFOS (perfluorooctaansulfonaat), een stof die gebruikt wordt om bijvoorbeeld tapijten en textiel water-, vet- en vuilafstotend te maken, is een van de pfas.

Tijdens de commissievergadering van 20 april 2021 stelde ik minister Demir de vraag naar de stand van zaken inzake onderzoek en normering van pfas en de link met de Oosterweelwerken. Ze gaf aan dat de normering recent was bijgesteld. Alleen voor PFOS is er geen bijstelling gebeurd. Voor bouwkundige toepassingen is de norm van PFOS niet aangepast en blijft 70 microgram per kilogram grond. Voor de andere pfas-verbindingen wordt een toetsing gevolgd, waarbij de som van de gemeten pfas wordt getoetst aan de norm voor PFOS. Voor vrij gebruik van PFOS was er een bijstelling van 8 naar 3 microgram per kilogram grond. Er wordt ook heel duidelijk aangegeven in de nieuwe richtlijnen dat bodemmateriaal opgegraven op pfas-verdachte terreinen best ter plaatse blijft. De toetsingswaarden zijn voorlopige waarden omdat wetenschappelijk onderzoek nog steeds bezig is.

Op de commissie stelde minister Demir dat de norm voor bouwkundige toepassingen voor PFOS bepaald is op basis van de haalbaarheid en de gemeten achtergrondwaarden in Vlaanderen. Eerder gaf de minister ook aan dat er nog bijkomend biomonitoringonderzoek bezig is, hoewel we al weten dat pfas een grote impact heeft en in de hele Vlaamse bevolking verhoogde concentraties te vinden zijn. Voor PFOS was dat in 2014 voor 77% van de 50- tot 65jarigen.

In De Standaard van 26 april 2021 wordt het grondverzet naar aanleiding van de werken aan Oosterweel in relatie tot de PFOS toegelicht. In de commissie gaf minister Demir aan dat alle werken conform de geldende normering verlopen. Dat lijkt logisch. De vraag is natuurlijk of de normering streng genoeg is. In Nederland gebruikt men voor PFOS een veel strengere norm.

Bouwheer Lantis beseft het gevaar en neemt maatregelen. "De vervuilde grond zal het Oosterweel-projectgebied niet verlaten", zegt Annik Dirckx van Lantis. "De grond met de hoogste concentraties PFOS blijft in de zone waar hij wordt aangetroffen. Die grond wordt grondig verpakt zodat die op termijn geen risico kan vormen voor de omgeving."

In de plenaire vergadering van 28 april 2021 bevestigde minister Peeters de verstrekte middelen: "De totale kostprijs wordt geraamd op ongeveer 64 miljoen euro. Met die 23 miljoen euro extra, en de vorige schijf die het Vlaams Fonds voor de Lastendeling in 2019 aan Lantis ter beschikking heeft gesteld, heeft Lantis tot op heden een bedrag van 50 miljoen euro ontvangen om tegemoet te komen aan die problematiek."

Voorts zei de minister over het transport van gronden: "Uiteraard zal de bouwheer, de nv Lantis, zelf het een en ander controleren maar daarnaast hebben we natuurlijk ook de instanties die daarvoor zijn aangewezen, met name de OVAM en de Grondbank. Zij zullen sowieso elke vrachtwagen controleren die daar met een vracht grond rondrijdt. Er zal worden gecontroleerd of men over de juiste attesten beschikt. Er moet ook een duidelijke verklaring zijn over het soort grond dat wordt getransporteerd. De OVAM zal dat allemaal opvolgen en de geldende richtlijnen doen respecteren."

1. Hoeveel grondverzet waarin PFOS en/of pfas gemeten wordt, werd toegestaan bij de Oosterweelwerken? Graag een overzicht van alle transporten per bestemming, oorsprong en hoeveelheid grond per transport, gemeten concentraties PFOS en pfas en afgeleverde vergunningen.
2. In het uiteindelijke MER (milieueffectrapport) werden minder voorwaarden voorgesteld aan de (boven-/onder-) afdichtingslagen voor met PFOS vervuilde gronden die hergebruikt worden dan in het technische verslag (Infrastructuurwerken Linkeroever - Technisch verslag - OWV7-ATL-RAP-004-BF-Technisch Verslag Linker-oever te Antwerpen-5-GAB, THV RoTS, 2018) op basis van wat voor de toetsingswaarden werd afgesproken.

Welke voorwaarden werden in de uiteindelijke vergunningen opgelegd? Als de voorgestelde voorwaarden uit het technische verslag niet werden gevolgd, wat is dan de reden daarvoor? Welke gronden zullen een verplichte boven- en/of onderafdichtingslaag krijgen en op welke locaties worden ze toegepast? Graag een overzicht.

3. Op welke manier wordt over het grondverzet vanuit de Oosterweelwerken gecommuniceerd? Zijn de beoordelingen van het grondverzet en de metingen van de pfas beschikbaar? Op welke manier wordt deze informatie ontsloten?
4. Wat gebeurt er met de gronden die opgegraven worden en die tussen de 0 en 3 microgram PFOS/kg grond, boven de 3 microgram/kg grond of boven de 70 microgram/kg grond zitten? Graag een overzicht van alle opgegraven gronden, opgesplitst per hoeveelheid, achtergrondwaarde per grond,
 - a) en indien opgegraven grond onder de 3 microgram/kg is, graag de bestemming per opgegraven grond;
 - b) en indien opgegraven grond boven de achtergrondwaarde is, graag opgeven welke actie (sanering, opslag, afscherming met folie, ..) per grond en door wie en waar deze actie gebeurt.
5. Op welke wijze is de minister of haar administratie betrokken bij de bepaling van de richtnormen van pfas, meer bepaald PFOS, voor de bouwkundige toepassingen?
6. In Nederland werd een risicoschatting gemaakt van de effecten van pfas in de lucht op de gezondheid van omwonenden.

Heeft Lantis al onderzoek gedaan naar de effecten van pfas op de gezondheid van omwonenden? Zo ja, wat zijn de resultaten van dat onderzoek? Zo niet, wat is dan de motivering om geen onderzoek te voeren?

7. De minister reageerde in de plenaire vergadering van 28 april 2021 dat de totale kostprijs geraamd wordt op 64 miljoen euro, waarvan bouwheer Lantis nv 50 miljoen euro krijgt om maatregelen te treffen.
- a) Welke maatregelen worden genomen onder coördinatie van de administraties van de minister? Graag een overzicht van het budget, opgesplitst per maatregel gekoppeld aan budget en de verantwoordelijke administratie.
 - b) Door welke instantie werd de totale kostprijs geraamd? Graag een kopie van de kostenraming.
 - c) De kostenraming (64 miljoen euro) is hoger dan het vooropgestelde budget (50 miljoen euro).

Worden extra budgetten uitgetrokken? Door wie wordt het verschil betaald?
Over welke termijn wordt het budget beheerd?

ANTWOORD

op vraag nr. 1132 van 5 mei 2021

van **MIEKE SCHAUVLIEGE**

1. Rekening houdend met het in overleg met de OVAM vastgestelde normkader worden de volumes grond die verzet moeten worden binnen het projectgebied Oosterweel ('Infrastructuurwerken Linkeroever' en 'Scheldetunnel') en die met PFAS verontreinigd zijn, geraamd op ca. 400.000 m³ waarvoor buiten de kadastrale werkzone geen bouwkundig bodemgebruik meer mogelijk is en bijkomend nog ca. 570.000 m³ die niet meer voor vrij hergebruik als bodem in aanmerking komen.

In totaal werden enkele honderden stalen onderzocht op de aanwezigheid van PFAS. De concentraties variëren, in zowel het horizontale als het verticale vlak, sterk. De hoogste concentraties (zeer lokaal) wordt vastgesteld in en nabij de Palingbeek ten noorden van de E34 en bedragen ca. 1100 µg/kg ds. Het gros van de vastgestelde concentraties aan PFAS bedraagt echter minder dan 100 µg/kg ds.

De PFAS houdende gronden zijn in de Technische Verslagen ingedeeld in een aparte kadastrale werkzone en in functie van de grondverzetregeling zal er een apart bodembeheerrapport voor de PFAS houdende gronden worden opgesteld, om zodoende de traceerbaarheid van deze PFAS houdende gronden maximaal te waarborgen.

Verder wordt voor de PFAS houdende gronden, gezocht naar oplossingen die minstens uitgaan van het standstill-principe. In de praktijk zal deze aanpak ertoe leiden dat door de werken de plaatselijke toestand zelfs verbetert. De PFAS houdende gronden zullen worden toegepast binnen de desbetreffende projectgebieden van de 'Infrastructuurwerken Linkeroever' en 'Scheldetunnel' conform de geldende grondverzetregeling. De meeste gronden zullen een toepassing krijgen als bouwkundig bodemgebruik. Wanneer er in desbetreffende bodemlagen concentraties boven 70 µg/kg ds worden vastgesteld, worden bij een toepassing als bouwkundig bodemgebruik bijkomende maatregelen voorzien. Deze gronden zullen namelijk steeds worden toegepast boven de grondwatertafel en worden afgedekt met een dubbele bescherming (folie in combinatie met klei) alsook een leeflaag die de nodige begroeiing conform het ontwerp toelaat. Deze inpak laat geen insijpeling van regenwater toe. Op die manier wordt uitloging van PFAS naar de onderliggende grondlagen of het grondwater vermeden.

Voor het gebruik van de PFAS-verontreinigende gronden werden er geen separate vergunningen aangevraagd, gezien de hergebruikstoepassingen vallen binnen de grenzen van het grondverzet.

Voor de Infrastructuurwerken Linkeroever is er geen grond afgevoerd en dit wordt bevestigd door de Grondbank.

2. De wijze van afscherming van de PFOS maakt inherent geen deel uit van het vergunningsproces. Dit wordt geregeld via de grondverzetregeling. Uiteraard zullen gronden worden toegepast overeenkomstig de voorwaarden omschreven in de Technische Verslagen. Er wordt dus niet afgeweken van de voorwaarden die hierin zijn opgelegd.

Wanneer gronden zullen worden afdekt, dit is de facto van toepassing met gronden met een concentratie $> 70 \mu\text{g/kg ds}$ die gebruikt zullen worden als een bouwkundige toepassing, wordt conform de Technische Verslagen voorzien met een dubbele afdek, namelijk een HDPE folie/kleilaag of gelijkwaardige methodiek. Bovenop deze afscherming komt een erosiebestendige leeflaag aangebracht. De dikte van deze leeflaag is afhankelijk van de voorziene beplanting.

Voor de Infrastructuurwerken Linkeroever zijn momenteel twee toepassingslocaties gekend, namelijk de zone aan de zuidzijde van de kluifrotonde en de zone ten noorden van de Palingbeek en ten oosten van de Canadastraat. Een derde verwerkingszone is nog niet vastgesteld.

3. Alle onderzoeksresultaten zijn opgenomen in de Technisch Verslagen. Deze Technische Verslagen werden vervolgens conform verklaard door de bodembeheersorganisatie 'Grondbank vzw' en zijn raadpleegbaar.
4. OVAM heeft deze voorlopige richtwaarde van 3 microgram per kg voor vrij gebruik van gronden recent bepaald. Voor het project gelden de normen die OVAM eerder heeft bepaald ($8 \mu\text{g/kg}$). Lantis besliste reeds om de nieuwe richtwaarde van $3 \mu\text{g/kg}$ wel al vrijwillig te hanteren. De eventuele bijstelling van de norm (naar $3 \mu\text{g/kg ds}$) heeft voor het projectgebied LO slechts een beperkte impact omdat de grond sowieso al bestemd was voor zorgvuldig hergebruik binnen het projectgebied.

Voor het grondverzet op Rechteroever zullen we deze nieuwe richtwaarde ook toepassen. Mocht de regelgeving in de toekomst nog verstrengen, dan volgt ook hier een aanpassing.

- a) Hiervoor wordt de grondverzetregeling gevolgd. Volgens deze regeling zijn geen bijkomende maatregelen nodig, en deze gronden worden niet apart geregistreerd.
- b) Sanering van gronden is sowieso niet de bevoegdheid van Lantis. Lantis voert enkel het grondverzet uit noodzakelijk voor de werkzaamheden voor de realisatie van de Oosterweelverbinding. Een eventuele saneringsplicht voor de gronden ligt bij de veroorzaker van de verontreiniging.

Wat de maatregelen betreft die de aannemer in opdracht van Lantis dient te nemen, werden in samenwerking met de Grondbank vzw voor dit specifieke infrastructuurproject volgende voorwaarden afgeleid:

- PFOS houdende gronden, die niet voor vrij hergebruik in aanmerking komen, ($> 8 \mu\text{g/kg ds}$) ter hoogte van sleuven mogen hergebruikt worden voor sleufaankvulling mits respecteren van de gelaagdheid;
- PFOS houdende gronden ($> 8 \mu\text{g/kg}$ en $< 70 \mu\text{g/kg}$) zijn vrij aan te wenden binnen de kadastrale werkzone;
- In kader van het standstill principe mag PFOS houdende bodem, die niet voor bouwkundig bodemgebruik in aanmerking komt, ($> 70 \mu\text{g/kg ds}$) vrij hergebruikt mag worden als afdeklaag binnen de kadastrale werkzone, in een dikte van max. 50 cm;
- PFOS houdende gronden ($> 70 \mu\text{g/kg ds}$) die aangewend zullen worden in een bouwkundig toepassing (bv. taluds) zijn enkel aan te wenden binnen de kadastrale werkzone, mits bijkomende afdek die bestaat uit:
 - o Het aanbrengen van een erosiebestendige leeflaag van 70 cm waarvan 50 cm bestaat uit een slecht doorlatende laag met een k-waarde kleiner dan of gelijk aan 1.10^{-9} m/s in combinatie met een folie minstens gelijkwaardig aan een HDPE-folie van 2.5 mm dikte. De leeflaag moet voldoen aan de voorwaarden voor hergebruik als bodem (milieuhygiënische code 211, x1z of x2z) of aanvoer mits SOG (studie ontvangende grond);

- o Het aanbrengen van een gelijkwaardige andere afdekmethodiek welke ter goedkeuring aan de toezichthoudende overheden moet worden overgemaakt. De degelijkheid ervan moet worden aangetoond en dient minstens gelijkwaardig te zijn aan de hogerop beschreven (dubbele) afdichtlaag.
 - Voor de PFOS houdende gronden dient een afzonderlijk bodembeheerrapport opgemaakt te worden.
- 5. Nu er in aanloop van de Oosterweelwerken geen normkader bestond, werd er in opdracht van Lantis een site specifiek toetsingskader uitgewerkt. Dit normkader werd door OVAM beoordeeld en aanvaard. Zoals onder 4 gesteld, heeft OVAM de voorlopige richtwaarde van 3 microgram per kg voor vrij gebruik van gronden recent nog bepaald, en zal Lantis ook dit normkader hanteren.
- 6. Lantis voert technische werken uit binnen het kader van de grondverzetregeling. Lantis zorgt er op die manier voor dat de vervuilde gronden binnen het projectgebied blijven en niet in contact komen met buurtbewoners.

De onderzoeksplicht van de verontreiniging, in functie van een decretale verplichting ligt echter bij de veroorzaker van de verontreiniging. Momenteel wordt hiervoor een nieuw beschrijvend bodemonderzoek uitgevoerd.

- 7. a) De Vlaamse Regering duidde in 2018 25 miljoen euro en in 2019 1,83 miljoen euro van de kosten aan als lasten die het VFLD moet dragen.

In het relanceplan MOW werd voor 2021 23 miljoen euro voorzien voor de maatregelen die Lantis neemt. U kan dit terugvinden in de Beleids- en begrotingstoelichting MOW voor begrotingsjaar 2021.

Over deze kosten werd ook gerapporteerd bij de meest recente voortgangsrapportage Toekomstverbond aan het Vlaams Parlement.

- b) De kostprijs voor de maatregelen die Lantis zelf neemt, is geraamd op basis van de meerwerken van aannemer Rinkoniën en worden getoetst aan de ramingen en data die Lantis ter zake zelf in beeld heeft gebracht.

Actuele kostenraming:

Bouw WZI	8.029.861
Onderhoud WZI	790.458
Verbruik actief kool	5.800.000
Bemalingsbeperkende maatregelen	13.026.399
Extra studiewerk & onderzoeken	370.826
Grondstockage	680.009
Veiligheidsberm	4.070.227
Omleggen van toegangen, grond- en fietsbrug	4.098.752
Andere maatregelen	1.067.279
Aanpassing werkmethode (impact planning)	15.000.000
Incentive overgedragen risico's + risicovoorziening	11.663.000
Prijsherzieningen	435.287
Totaal	65.032.098

- c) Voor risico's vreemd aan het project of zogenaamde overmachtsrisico's, zoals PFOS, wordt bij optreden steeds een voorziening getroffen hetzij binnen de middelen van MOW, hetzij binnen andere Vlaamse middelen. Deze worden op jaarbasis vastgelegd bij de begrotingsopmaak en eventueel aangepast bij de begrotingsaanpassing.

Ook hierover werd reeds door Lantis en door het Rekenhof gerapporteerd op de meest recente voortgangsrapportage Toekomstverbond.